

MIGRATION AND MOBILITY IN A PERIOD OF GROWING UNCERTAINTY

VALENTIN IVANOV GEORGIEV

*Emergency situation management chair "G.S. Rakovski" National Defense College Sofia, Bulgaria,
Phone: +35929226683, e-mail: valiogeorgiev5780@gmail.com*

Abstract: *In recent years, there has been a growing trend in the number of migrants forced to relocate as a result of the effects of climate change, natural disasters or other environmental factors. The study of data sets related to migration flows and mobility shows the trend that migration is significantly related to broader global economic, social, political and technological changes.*

Keywords: *UN, Migration, environment.*

МИГРАЦИЯТА И МОБИЛНОСТ В ПЕРИОДА НА НА- РАСТВАЩА НЕСИГУРНОСТ

Валентин Иванов Георгиев

Въведение

Миграцията на хората и придвижването им от едно място на друго се извършва от както човечеството се помни. Докато едни мигрират в търсене на по-добро място за живеене, на по-добра работа, образование, икономическо благосъстояние или за среща със семейството си, други са принудени да бягат от конфликти, тероризъм или груби нарушения на правата на човека. Последните години се наблюдава тенденция на растеж на броят на мигрантите принудени да се преместят в резултат на въздействието на промените в климата, природни бедствия или други фактори на околната среда. Изследването на масивите от данни свързани с миграционните потоци и мобилността показва тенденцията, че миграцията в значителна степен е свързана с широките глобални икономически, социални, политически и технологични промени, които засягат широк кръг високоприоритетни въпроси и политики както за отделния индивид, така и за общността като цяло. В днешния глобализиран свят все по-голям брой хора имат възможност за достъп до информация, промишленост и услуги от цял свят, в резултат на продължаващото разпространение и развиване на технологиите, които от своя страна спомагат за намаляване на разстоянията и промяна на представите за останалия свят.

Същност и схващания за миграцията

Международната организация по миграция към ООН определя миграцията като „Движение на дадено лице или група от хора, през международна граница, или в рамките на дадената държава. По своята същност тя представлява движение на населението, което обхваща всякакъв вид придвижване на хора, независимо от неговата дължина, състав и причини; тя включва миграция на бежанци, разселени лица, икономически мигранти и лица, преместващи се за други цели, включително за събиране на семейства” [1]. Миграцията е необходимо да бъде разглеждана като комплекс от сложни социални процеси, засягащи много сфери в живота на обществото. Тъй като миграцията играе важна роля в историята на човечеството, с нея са свързани процесите на родоплеменните отношения, усвояването на земи, образуването на различни раси, култури, езици и

народи. В последните години се наблюдава интензивно разширяване на миграционни потоци и заедно с това, процесът на миграция се превръща в един от факторите на свързани със световни промени.

В демографската история на човечеството, освен естественото придвижване, съществува и пространствено – миграция. Миграцията на населението (от латински "migratio" – означава преместване) – движение на хора през границите на едни или други територии с променливо пребиваване, за постоянно, за повече или по-малко продължително време. Тук съществува съществена разлика между външната миграция (емиграцията и имиграцията) и вътрешната миграция. Външната миграция, по своята същност е свързана с преминаване на държавната граница, а вътрешна – със смяна на населеното място и/или административните райони и т.н.

В демографско отношение на същността на миграцията е възможно да спомогне за:

- промяна на структурата на населението (подмладяване и обратно);
- настъпване на значителни промени в етническия състав на населението, с възможност (според броя на мигрантите) да се превърне в много етническо;
- подобряване или влошаване на качеството на живот на населението;
- промяна във вида на репродуктивното поведение;
- актуализиране на работната сила и заетост;
- необходимост от усъвършенстване на демографската политика.

Влиянието на миграцията е необходимо да бъде изследвано и наблюдавано от всички държави, именно поради факта, че нейното въздействие оказва влияние върху макро, микро и мезо нивата в дадената държава. Именно защото този ефект може да бъде „приемлив“ или „неприемлив“ за дадения субект (държава или личност). Съответно този ефект може да бъде „негативен“ за дадената държава, и „положителен“ за индивида (например т.н. "изтичане на мозъци").

Миграцията по своята същност представлява преместване на населението както вътре в страната, така и извън нея, с цел постоянно или временно пребиваване. В днешния свят на миграция на населението, и мащабите му то придобива глобален характер. Това е следствие от икономически, политически, социални и културни трансформации. В резултат на съвременния анализ се разкриват същността и мащабите на основните последици от миграционния процес. Следствие на миграцията се наблюдава сблъсък и разпространението на различни култури, религиозни и национални традиции. Миграцията активира световния пазар на високо квалифицирана работна сила. Това от своя страна активизира трудовата миграция довела до сегментиране на пазара на труда в развитите страни. Поради това явление се наблюдава увеличаване на нивата на неформална заетост. Все по-често възникват конфликти на териториален характер, и нарастване на етническите проблеми.

Тези ефекти оказват влияние не само върху отношенията между държавите, но и върху живота на цялото население като цяло. Затова една от основните задачи на всяка държава би следвало да бъде развитие и прилагане на ефективна миграционна политика, насочена към отстраняване на негативните последици от миграционния процес.

Както посочихме причините за миграцията могат да бъдат - икономически, политически, социални, национални, религиозни и друг ред причини лежащи в основата на миграционните процеси.

Можем да определим някои от тях:

- неблагоприятната икономическа обстановка в страната: инфлация, разрастваща се безработица;
- икономическа криза и др.;
- граждански войни,
- екологична катастрофа в даден район или държава.

Освен това миграцията може да се дължи на желанието на гражданите да подобрят своето икономическо положение, т.е. намирането на по-високо платена работа в чужбина и с основна цел да се получат постоянно пребиваване в развитите страни.

Миграцията по своята същност е неравномерна. Във връзка с това възниква необходимостта от изучаването на различните форми на миграции на населението. Миграцията можем да я класифицираме най-общо по следните характеристики:

1. Миграция по направления потоци. В зависимост от това, кои граници се пресичат, може да се разпредели на външна и вътрешна миграция.

1.1 Външна миграцията представлява преместване, при които се пресичат държавните граници. „Емигриране“ - представлява влизане в страната на постоянно или временно пребиваване на граждани на друга държава и, като правило, с получаването на ново гражданство. „Имиграцията“ - отпътуване от една държава в друга страна за постоянно или временно пребиваване, в повечето случаи с промяна на гражданството. Екстрадиране на имигранти - връщане на емигранти, влезли в пределите на друга страна.

1.2 Вътрешна миграция. Към вътрешната миграция принадлежат придвижване на лица, семейства или общности в рамките на една държава от един град в друг.

2. Миграцията по време. По този признак можем да определим: временна, краткосрочна и постоянна.

2.1 Постоянна миграция - това е форма на миграция, която включва окончателната смяна на постоянно пребиваване с промяна на гражданството.

2.2 Временна миграция (2-3 години) - представлява преместване на дълъг период от време, с идеята за по-нататъшното завръщане. Обикновено този вид миграция е свързана с временна заетост или получаването на образование.

2.3 Краткосрочна миграция предполага временно (сезонно) преместване на мигрантите. Този вид миграция може да се счита за част от временната миграция, периода на пребиваване е по малък от 2 години.

3. Миграция според мотивите.

3.1 Социално-икономическа миграция - вид миграция, в основата на която лежат социално-икономически мотиви. Тя може да бъде както постоянна, така и временна или краткосрочна. Обикновено в тази област обхваща лица свързани с намирането на места за по-платена работа и по-висок стандарт на живот или пътуване до мястото на обучение.

3.2 Политическа миграция. Този вид миграция обикновено е причинена от заплахата за живота на хората по време на войни, революции и други политически сътресения.

3.3 Религиозна миграция. Този вид миграция е свързана с преместване на религиозно малцинство.

3.4 Екологична миграция - миграцията, свързана с движението на хора във връзка с екологични бедствия.

4. По характера на миграция могат да се разграничат доброволна и принудителна.

4.1 Доброволна миграция - това е движението на хората по собствено желание, което може да бъде причинено лични причини.

4.2 Принудителна миграция - териториални движи, които са свързани с постоянна или временна промяна на пребиваването на хора противно на тяхната воля и с риск за живота им.

5. По форма на организацията на миграция можем да я разделим на:

5.1 Самостоятелна миграция, когато индивида или групата от мигранти сами определят сроковете и мястото за движение

5.2 Организирана миграция. Обикновено времето и мястото на преместването се определят не от самите мигранти, а субект планиращ миграционния маршрут. Към тази област спадат и нелегалните „трафиканти“ на бежанци, имащи за цел да спечелят на гърба на миграцията поток.

В съвременния свят голяма роля играе трудова миграция, чиято цел е търсенето на ново място за работа извън страната. Броят на трудовата миграция след Втората световна война непрекъснато се увеличава. В началото на 80-те години общият брой на заетите работници-мигранти се оценява от експерти на Международната организация на труда (МОТ) на около 20-21 милиона души и почти толкова членовете на техните семейства. В края на XX век те са повече от 70 милиона. Към днешна дата броят им е над 272 милиона.

Миграцията и действия на световната общност

През втората половина на XX в. излиза още една нова форма на външна миграция, наречена "изтичане на мозъци". Тя се появява за първи път след Втората Световна война, когато от Германия в САЩ е изнесла няколко хиляди учени. В наши дни, заедно с "изтичането на мозъци" е един от основните проблеми на недоразвитите страни.

В периода на последните две години от края на 2017 до края на 2019 година, светът стана свидетел на исторически промени на глобално ниво, държавите-членки на Общото събрание на Организацията на Обединените Нации на 13 септември 2019 година се събираха заедно с основната цел за постигане на консенсус и усъвършенстване на двата глобални договора за международни прояви на миграцията: Глобалния договор за безопасна и законна миграция [2]; и Глобалния договор за бежанците [3]. Приключването на дейностите по тези договори е в резултат на десетилетия усилия на държавите, международните организации, организации на гражданското общество и други лица (включително и организациите от частния сектор). По своята същност тези дейности са насочени към подобряване и регулиране на миграцията на международно ниво. В изминалите години, на изпълнение на поетите ангажименти от държавите за разработването на тези договори [4], се проведе редица диалози, работни срещи, консултации и паралелни дейности на международно, регионално, национално, и на местно ниво, които предоставиха възможност на участниците за обмен на информация. По този начин, посочените по-горе договори са в резултат на дългогодишно взаимодействие по ключови въпроси, лежащи в основата на двете споразумения.

От друга страна мрачната реалност се състои в това, че през последните две години мащабните събития свързани с миграцията не намалят. Това са на първо място миграцията на милиони хора в резултат на конфликти (по-специално в Сирийската Арабска Република, Йемен, Централноафриканската Република, Демократична Република Конго и Южен Судан), от райони с наличие на екстремно насилие или на остра икономическа и политическа нестабилност (с които, в частност, се сблъскват милиони жители на Венецуела). Нараства също и признаването на последиците от промените в околната среда и климата като причина за мобилност на хората (планова миграция/преместване и преместване), в това число и в условията на глобални усилия и действия на механизми за международната политика, призвани да предоставят смекчаване на по-широкото въздействие на изменението на климата [5]. През 2018 и 2019 година в много части на света, включително и в Мозамбик, Филипините, Китай, Индия и Северна Америка, е имало широкомащабна миграция на големи маси хора, в резултат на заплахи от климатични и метеорологични явления.

Последните няколко години станахме свидетели на разширяване обхвата на международната миграция в съответствие с най-новите тенденции. Според наличните оценки на ООН, броят на международните мигранти достига почти 272 милиона души по целия свят, цифра която показва невиджани мащаби на миграцията до момента. В повечето дискусии за миграция отправна точка обикновено се базират на цифри. Но е необходимо да се вникне в същността на проблемите и да се опита да разберем промените в мащабите, появяващите се тенденции и демографски промени, свързани с глобалните социални и икономически промени, което би следвало да ни помогне да анализираме променящият се свят, в който живеем, и предстоящите тенденции. Съгласно съществуващите данни през 2019 г. в света е има около 272 милиона международни мигранти, кое-

то по своята същност представлява 3,5 на сто от световното население [6]. Някои анализатори съпоставят тези данни и са на мнение, че тези 3,5 на сто е много малка част от населението на земята, което според тях означава, че повечето от населението на земята живеят и се развиват в своята общност. Разбира се това не бива и не трябва да ни дава успокоението, и да не се интересуваме от причините за тези 272 милиона мигранти. На първо място това са човешки животи, с надежди и желание за по-добър живот.

Изискванията на ООН свързани със статистиката на международната миграция дават определението "международна миграция". По своята същност „мигрант" е всяко лице, което е променило страната си с цел нормално пребиваване, разграничавайки се от "краткосрочни мигранти" (тези, които са променили страната на обичайното си пребиваване за най-малко три месеца, но не повече от една година) и "дългосрочни мигранти" (тези, които са предприели тези стъпки, но за поне за една година). Разбира се тук възниква и друг проблем свързан със схващанията на различните страни свързани с продължителността на престой и техния статут. Някои страни използват различни критерии за идентифициране на международните мигранти и прилагат различни минимални срокове на пребиваване. Различията в концепциите и определенията, както и методологията на събиране на данни между страните пречат за придобиването на една по-пълна съпоставимост на националните статистически данни за международни мигранти.

Като цяло, тенденцията свързана с международните мигранти бележи увеличение през последните пет десетилетия. Общият брой през 2019 година е достигнал до 272 милиона души, живеещи в страна, където те не са се родили. Само за сравнение през 2019 г. броя е с 119 милиона души повече, отколкото през 1990 г. (когато е бил на 153 млн. евро), и е над три пъти повече, отколкото през 1970 г. (84 милиона; виж таблица 1 и фигура 1). Въпреки че делът на международните мигранти по света също се е увеличил през този период, ясно е, че по-голямата част от хората продължават да живеят в страни, в които са родени.

Година	Брой на мигрантите	% от световното население
1970	84 460 125	2.3%
1975	90 368 010	2.2%
1980	101 983 149	2.3%
1985	113 206 691	2.3%
1990	153 011 473	2.9%
1995	161 316 895	2.8%
2000	173 588 441	2.8%
2005	191 615 574	2.9%
2010	220 781 909	3.2%
2015	248 861 296	3.4%
2019	271 642 105	3.5%

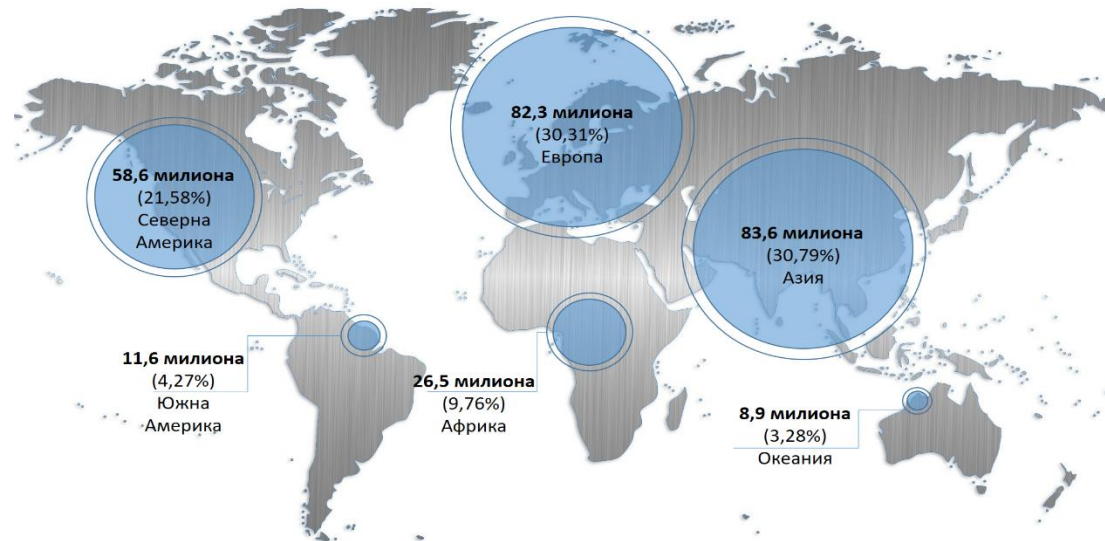
Таблица 1. Международни мигранти, 1970-2019 година

Фигура 1 - Ръст на международните мигранти за периода от 1970 до 2020 г

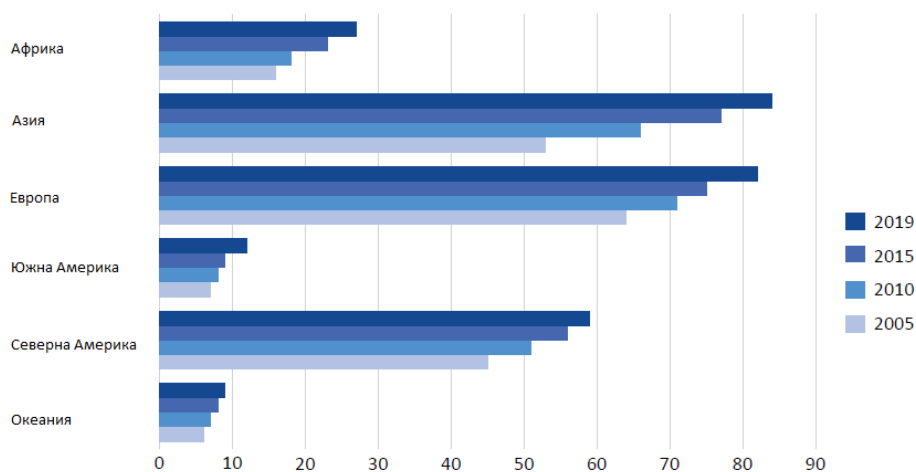
От публикуваните данни [7] на сайта на ООН е видно, че през 2019 г., повечето международни мигранти (около 74%) са в трудоспособна възраст (от 20 до 64 години), с незначителен спад на възрастовата граница на мигрантите, а именно ди от 20 години, от 2000 г. до 2019 година

(с 16,4% до 14%), и постоянна дял на международни (около 12%) мигранти на възраст 65 и повече години от 2000 г. насам.

Фигура 2 – Брой на международните мигранти към края на 2019 по данни на ООН (данните са налични на <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>)

Съгласно публикуваните данни на ООН (по-горе) през 2019 г. Европа и Азия са приели 84 милиона международни мигранти, което представлява 61% от общия брой международни мигранти в света, взети заедно (виж графика 1 и 2).

Фигура 3 – Международни мигранти по региони и години (данните са налични на <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>)

Тези региони бяха последвани от Северна Америка, където през 2019 г. имаше почти 59 милиона международни мигранти, или 22% от общия брой мигранти в света, Африка-10%, Латинска Америка и Карибите-4% и Океания-3%. В сравнение с населението във всеки регион дялът на международните мигранти през 2019 г. е била най-високата в Океания, Северна Америка и Европа, където международни имигранти, които представляват съответно 21%, 16% и 11% от общия брой на населението. За сравнение, дялът на международните мигранти е сравнително малък в Азия и Африка (съответно 1,8% и 2%), както и в Латинска Америка и Карибите (1,8%). Въпреки това, между 2000 и 2019 г. в Азия се наблюдава най-значителен ръст - 69% (около 34 милиона

души). Европа преживя втория най-голям растеж през периода, като се увеличи с 25 милиона международни мигранти, последвани от 18 милиона международни мигранти в Северна Америка и 11 милиона в Африка. Увеличаването на международната миграция в някои региони с течение на времето оказва влияние върху промяната в населението.

За да се намерят каквито и да са решения на породените и пораждащи се проблеми е необходимо да се вникне в същността на миграцията и как тя се променя в световен мащаб, като се има предвид тяхното значение за държавите, местните общности и отделните лица. Човешката миграция, макар и да е вековно явление, датиращо от най-ранните периоди на историята, но нейните прояви и въздействия се променят с течение на времето, дори когато днес светът става все по-глобализиран и информацията е все по-достъпна, мащабите на явленията миграция се увеличават. Сега, повече от всеки друг момент в историята, ние разполагаме с повече информация за миграцията и разселването в световен мащаб. И все пак, самата същност на миграцията във днешния взаимосвързан свят недвусмислено показва, че нейната динамика може да бъде трудно да се обхване статистически. Макар, че със сигурност е вярно твърдението, че международните миграционни модели по своята същност са свързани със социални, икономически и геополитически процеси, развиващи се през поколенията, съвременната транснационалната свързаност създава предпоставки за по-голямо разнообразие в миграционните процеси.

Съвременните данни свързани с миграционните процеси показват също, че разселването, причинено от конфликти, генерализирано насилие и други фактори, остава с рекордно високи стойности. Продължителните и повтарящи се конфликти и доведоха до лавинообразно увеличаване на броя на бежанците по света през последните години, като жените и децата съставляват значителна част от общия брой. Въпреки че няколко държави продължават да предлагат решения за бежанците, като цяло те са недостатъчни за посрещане на глобалните нужди. В края на 2018 г. вътрешно разселените са повече лица, отколкото преди 2018 г. Освен това, приблизителния брой на лицата без гражданство в световен мащаб е значителен и достига почти 4 милиона. Освен основните въпроси, свързани с правата на човека, лицата без гражданство може да бъдат изложени на риск от (нелегална) миграция и екстрадиция, така че това остава един от важните глобални проблеми, за което е необходимо да се обърне внимание.

Заклучение

Международното сътрудничество в областта на миграцията е признато от значително мнозинство от държавите, и от недържавните участници - като съществено и основно за постигането на безопасна и законна миграция за всички. Глобалният договор за миграция прави това ясно, като подчертава глобалния ангажимент за подобряване на международното сътрудничество в областта на миграцията, както и събирането на данни за миграцията, с цел по-добре да разберем тенденциите на развиващите се модели и процеси, за да подкрепим развитието на основани на доказателства и тенденции.

References

1. <https://www.who.int/migrants/about/definitions/en/> посетен на 18.06.2020 г
2. https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195, посетен на 20.06.2020 г
3. <https://www.unhcr.org/5c658aed4.pdf>, посетен на 20.06.2020 г.
4. Задълженията на държавите са формулирани в Нюйоркската Декларация за бежанците и мигрантите (2016), (ООН)
5. World Migration Report 2020: Chapter 9, Human Mobility and Adaptation to Environmental Change, p. 288

6. www.un.org/development/desa/en/news/population/international-migrant-stock-2019.html, посетено на 13.07.2020
7. www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/data/UN_MigrantStockTotal_2019.xlsx, Посетено на 24.07.2020 г. в 14.44 часа. Данните са налични на следния адрес: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>